

1932, πτώχευση

Οι πολίτες κλήθηκαν από πατριωτικό καθήκον να δώσουν τα κοσμήματά τους για να ενισχυθούν τα αποθέματα της χώρας σε χρυσό

- Τέτοιες μέρες, τον Απρίλιο του 1932, η κυβέρνηση των Φιλελευθέρων κήρυσσε, επισήμως, χρεοστάσιο. Η Ελλάδα, όπως γνωστοποιούσε στη σύνοδο της Κοινωνίας των Εθνών ο Ελ. Βενιζέλος αδυνατούσε να καταβάλει τις οφειλές της από τον εξωτερικό δανεισμό και ανέστειλε επί μία πενταετία την καταβολή των τοκοχρεολυσίων.

Η εικόνα αυτή με τους Αγγλους να συνωστίζονται στην κεντρική τράπεζα του Λονδίνου, για να καταθέσουν χρυσό, φιλοξενήθηκε σε πολλές εφημερίδες.

Στη «μοιραία λύση», όπως χαρακτηριζόταν τότε, είχε αναγκασθεί να προσφύγει ο πρωθυπουργός μετά από πολύμηνο αποτυχημένο μαραθώνιο για την εξασφάλιση οικονομικής στήριξης από τους διεθνείς οργανισμούς και την εξεύρεση δανείου στις χρηματαγορές.

Σκίτσο με τον Βενιζέλο να αγοράζει στη Βουλή αμέσως μετά το χρεοστάσιο και την επιστροφή του από τη Γενεύη.

Η κήρυξη της χρεοκοπίας, όπως θα ονομαστεί αργότερα κι έτσι θα περάσει στην ιστορία, εκτός των γνωστών ραγδαίων εξελίξεων -οικονομικών και πολιτικών- που σημάδεψαν την Ελλάδα τα επόμενα χρόνια, είχε κι άλλες «παρενέργειες». Ξεχασμένες, αλλά όχι χωρίς επαφή με υπαρκτές διεργασίες στη σημερινή δραματική οικονομική πραγματικότητα. Όπως για παράδειγμα ήταν η αναζωπύρωση ενός «εθνικισμού» ή «νέου πατριωτισμού», που πήρε διάφορες μορφές. Μερικές φορές και κωμικοτραγικές...

- **Χρεοστάσιο**

Έτσι, αμέσως μετά την επισημοποίηση του χρεοστάσιου, κατά τη σύνοδο της ΚτΕ στη Γενεύη στις 16 Απριλίου, εμφανίζεται κι αρχίζει να διακινείται η ιδέα της «κρατικοποίησης» του ιδιωτικού χρυσού.

Η απλοϊκή λογική, που τη διαπερνούσε, ήταν πως αν οι πολίτες προσέφεραν τα χρυσαφικά τους, θα ενισχύονταν τα αποθεματικά της χώρας σε χρυσό.

Επομένως, θα διευκολυνόταν ώστε ν' αντιμετωπίσει την κάλυψη του χαρτονομίσματος (δεν είχε εγκαταλειφθεί ακόμη η «χρυσή βάση», δηλαδή η μετατρεψιμότητα της δραχμής σε χρυσό), τις εισαγωγές ειδών πρώτης ανάγκης για τις οποίες απαιτούνταν χρυσός ή συνάλλαγμα, το όργιο της συναλλαγματικής κερδοσκοπίας, τη μαύρη αγορά, την κατρακύλα του νομίσματος κλπ.

Επικεφαλής της κίνησης για τη «σωτηρία της δραχμής και της πατρίδος» τέθηκε ο αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος. Πρωτοστατούσαν διάφοροι «εθνικοί σύλλογοι» στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και υποστήριζαν θερμά την πρωτοβουλία, με τις συνηθισμένες υπερβολές, οι περισσότερες εφημερίδες.

Η αντιπολίτευση και κυρίως το Λαϊκό Κόμμα υπό τον Π. Τσαλδάρη την παρακολουθούσε, μάλλον, αμήχανα, παραπέμποντας την υλοποίηση της ιδέας από μια άλλη κυβέρνηση.

Μέχρι την επάνοδο του πρωθυπουργού από τη Γενεύη, οι εκπρόσωποι της κυβέρνησης υποδέχονται μετά πολλών επαίνων την ιδέα, αλλά εμφανίζονται επιφυλακτικοί ως προς την προσφορά των τιμαλφών στην Τράπεζα της Ελλάδος. Ας περιμένουμε, λέγανε, να γυρίσει ο πρωθυπουργός και μετά βλέπουμε...

Στο μεταξύ πολίτες προσέρχονταν στην ΤτΕ για να προσφέρουν κοσμήματα, υπάλληλοι φέρονταν πρόθυμοι να δώσουν τα κοσμήματά τους, η κόμισσα Λουίζα Ριανκούρ έδινε χρυσά νομίσματα, φήμες κυκλοφορούν ότι η πλούσια Εκκλησία θα συμβάλλει με χρυσά σκεύη κι άλλα πολλά.

Η τράπεζα αρνούσαν να δεχθεί τα κοσμήματα και τη μόνη παραχώρηση που έκανε ήταν να τα παραλαμβάνει ως απλά δέματα προς φύλαξη! Από την αρχή η υπόθεση του «πατριωτικού χρυσού» συναντούσε εμπόδια. Παρά τις μεγαλοστομίες εκπροσώπων φορέων και αρχών.

- **Το «κίνημα» είχε γαλλικές ρίζες...**

Η ιδέα, πάντως, δεν φαίνεται να ενθουσίασε τον Βενιζέλο, ο οποίος είχε ήδη αποφασίσει την εγκατάλειψη της «χρυσής βάσης» και της μετατρεψιμότητας της δραχμής (οι σχετικές εξαγγελίες θα γίνουν στις 26-27 Απριλίου 1932).

Έτσι, άρχισε να κοπάζει ο «πατριωτικός πυρετός του χρυσού». Ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Π. Βουρλούμης, μετά την επάνοδο του πρωθυπουργού, θα προσανατολίσει την ιδέα αλλού.

«Σκόπιμος, δηλώνει διερμηνεύοντας την τελική κυβερνητική θέση, θα είναι μόνον η εκ μέρους των ιδιωτών χρησιμοποίησης του τυχόν κατεχομένου αυτουσίου χρυσού είτε ως νομίσματος είτε ως εμπορεύματος εις αγοράν ξένου συναλλάγματος και η παράδοσις αυτού έστω εις την ελευθέραν αγοράν με ανταλλαγή δραχμών?» Καλούσε, δηλαδή, όσους θέλουν να εξαργυρώσουν με δραχμές το χρυσάφι τους, ώστε έτσι να ενισχυθούν τα αποθεματικά σε χρυσό.

Αυτό σήμανε και το άδοξο τέλος, στη φάση αυτή, της ιδέας. Αλλο να επιδεικνύεται δημοσίως η προσφορά χρυσαφικών κι άλλο ανωνύμως να μετατρέπονται σε υποτιμημένες δραχμές στην αγορά! Για λόγους ιστορικής ακρίβειας πρέπει να επισημανθεί ότι η γέννηση της ιδέας δεν ήταν ελληνική και η όποια ανταπόκριση σ' αυτή δεν οφειλόταν σε κάποιον μοναδικό «ρωμαίικο πατριωτισμό».

Το φαινόμενο είχε εμφανιστεί στη Μ. Βρετανία μετά τη μεγάλη υποτίμηση της στερλίνας και την εγκατάλειψη του κανόνα χρυσού-συναλλάγματος (Σεπτέμβριος 1931). Από τότε ο θησαυροφύλακας του Λονδίνου είχε απευθύνει έκκληση στους Αγγλους να καταθέσουν στην εκδοτική τράπεζα το χρυσάφι που είχαν ώστε να στηρίξουν τη λίρα.

- **Ραγδαία αύξηση**

Η προσφορά ήταν μεγάλη, καθώς η εκδήλωση του αγγλικού πατριωτισμού μεταφραζόταν και σε χάρτινες λίρες (παρέδιδαν χρυσό και έπαιρναν ανάλογα χαρτονομίσματα). Πολύ γρήγορα, μάλιστα, η κίνηση πήρε και επιχειρηματικές, μάλλον, διαστάσεις, αφού φάνηκε ότι γρήγορα η τιμή της λίρας ανέβαινε ραγδαία και θα ξεπερνούσε, όπως και πριν από τη χρυσή βάση. Επομένως, με τις ίδιες λίρες που εισέπρατταν τότε δίνοντας χρυσό, θα μπορούσαν να αγοράζουν αργότερα περισσότερο χρυσό!

Πριν από την Αγγλία και η Γαλλία είχε καταφύγει στην εθελοντική συγκέντρωση του ιδιωτικού χρυσού από το κράτος για πατριωτικούς σκοπούς. Αυτό έγινε κατά τον Γαλλοπρωσικό πόλεμο του 1870-71, προκειμένου το Παρίσι να καταβάλει στον Βίσμαρκ πέντε δισ. γαλλικά φράγκα σε χρυσό, ώστε να του αποδοθούν ορισμένα εδάφη που είχαν καταλάβει οι Πρώσοι.

Στα καθ' ημάς μετά το ξέφτισμα της κίνησης, με τις βέρες, η ιδέα θα επανέλθει βελτιωμένη. Ο Εμπορικός Σύλλογος Αθηνών θα πάρει πρωτοβουλία για την ίδρυση πατριωτικού οργανισμού. Σχεδιαζόταν να συγκεντρώνονται σ' αυτόν ο «αυτούσιος χρυσός ή χρυσά αντικείμενα και λοιπά τιμαλφή, επί πληρωμή της αξίας των και επί της αποκλειστικής αυτών χρησιμοποίησεως ως καλύμματος διά το εθνικόν μας

νόμισμα».Εγιναν συσκέψεις, προτάθηκε η έκδοση ειδικού νόμου για τη σύσταση του φορέα τον Μάιο του 1932, αλλά η υπόθεση δεν είχε συνέχεια...

Ενας μήνας που σημάδεψε τη χώρα στη δεκαετία του '30

- **Παύση πληρωμών**

Ο πρωθυπουργός Ελ. Βενιζέλος, με μια ομιλία που χαρακτηρίζεται ιστορική, αναγγέλλει στη σύνοδο της Κοινωνίας των Εθνών (16 Απριλίου 1932) «παύση πληρωμών» για τους δανειστές του ελληνικού Δημοσίου. Ήταν μια μεθοδευμένη κίνηση που είχε ξεκινήσει από τις αρχές του χρόνου.

- **«Περιφανής νίκη»**

Η είδηση του πενταετούς χρεοστάσιου στην Ελλάδα παρουσιάζεται ως «περιφανής νίκη», δεδομένου ότι η διεθνής κοινότητα δεχόταν μια ετήσια αναστολή καταβολής των τοκοχρεολυσίων. Η κυβέρνηση δεν έχασε χρόνο και ξεκίνησε αμέσως διαπραγματεύσεις με τους δανειστές.

Πτώχευση

Στις 23 Απριλίου 1932 η Ελλάδα κηρύσσει και επισήμως «πτώχευση». Τρεις μέρες αργότερα η κεντρική τράπεζα σταματά να μετατρέπει δραχμές σε χρυσό, ενώ την επομένη εγκαταλείπεται και ο κανόνας του χρυσού και επιβάλλονται πολλά περιοριστικά μέτρα ως προς το συνάλλαγμα.

- **Ιτε, παιδιάς Ελλήνων...**

Ο ευθυμογράφος Πολ Νορ (Νίκος Νικολαΐδης) σατιρίζει ανελέητα τον... πατριωτισμό της βέρας: «Θ' ανατείλουν στην Ελλάδα πειό καλύτερες ημέρες/ σαν θα δώσουμε τις βέρες / και να δούμε τι ακόμη η πατρίδα θα ζητήσει/ μια και είναι προωρισμένη για να ζήσει και θα ζήσει/. Σαν θα δώσουμε τις βέρες όλα θενά πάνε φίνα/και η λίρα θενά πέση / και στο μεταξύ όσοι ζήσουν, θα γινούν από την πείνα/ όσο σικ και ελεγκάντσα και με δαχτυλίδι μέση/. Τι ωραία που περνούμε, φτου να μην αβασκαθούμε! / μεις κι αυτοί που μας διοικούνε! Ζήτω, ζήτω οι κυβερνώντες! Και ή όλοι να χαθούμε ή εκείνοι να σωθούνε! / Ιτε, παιδιάς των Ελλήνων κατ' ευθείαν στα ταμεία/ για να δόστε ό,τι μένει...»

«Καταλήστευση»

Από την πλευρά του οργανωμένου εργατικού κομμουνιστικού κινήματος η προσφορά των χρυσαφικών θεωρείται ως νέα «μέθοδος καταλήστευσης». Συνδικαλιστής της εποχής γράφει για την «καινούργια ληστεία» με το «χρυσάφι που σκοπεύει η κυβέρνηση των πλουσίων να πάρει από τον εργαζόμενο λαό. Στην ουσία πρόκειται περί καθαρής ληστείας γιατί με τα γνωστά εκβιαστικά μέσα και τη δημαγωγία θα αρπάξει τα δαχτυλίδια, σκουλαρίκια...» Αν και προσθέτει «οι περισσότεροι φτωχοί τάχουν πουλήσει για να αγοράσουν καλαμποκάλευρο, όσοι ωστόσο τυχαίνει νάχουν κάτι, το καλύτερο πώχουν να κάνουν είναι να μη τα δώσουν στους εκμεταλλευτές να τα φάνε...»

- **16-21 Απριλίου**
- **Η γέννηση της πρωτοβουλίας**

Η ΑΡΧΙΚΗ ΙΔΕΑ: «Υπολογιζομένου ότι επί πληθυσμού 6,5 περίπου εκατομμυρίων που έχει σήμερα η Ελλάς, το εν εκατομμύριον ανδρών είναι συζευγμένον και ότι κατ' αναλογίαν δυο εκατομμύρια Ελλήνων και Ελληνίδων φέρουν ανά μίαν χρυσήν βέραν, θα ήτο δυνατόν εντός 24 ωρών να συρρεύσουν εις το Δημόσιον Ταμείον δυο εκατομμύρια περίπου χρυσών λιρών δια της συνεισφοράς μόνον των βερών...»

Η ΕΠΕΚΤΑΣΗ: «Το φλέγον ζήτημα τον οποίον απασχολεί την κοινή γνώμην είναι το περί προσφοράς χρυσού και τιμαλφών των ιδιωτών προς το κράτος. Όταν κατά το πρώτον είχε ριφθεί η ιδέα αυτή, ομολογουμένως δεν ήτο δυνατόν να προβλέψη κανείς τον ζωρόν ενθουσιασμόν και την θερμήν συγκίνησιν μετά της οποίας ο κόσμος της Ελλάδος θα απεδέχeto μίαν τοιαύτην πρωτοβουλίαν...»

ΟΙ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗΣ: «Συνειργάσθην μετά του κ. Μαρή (υπουργός Οικονομικών) δια το ζήτημα το οποίον υπέδειξαν εις την Αρχιεπισκοπήν πολλαί επιτροπαί ιδιωτών, ζητούσαι να ιδρυθή οργανώσεις προς συλλογήν χρυσών αντικειμένων και τιμαλφών, τα οποία πλείστοι είναι πρόθυμοι να προσφέρουν εις τας δυσκόλους αυτάς στιγμάς εις τας οποίας ευρίσκονται τα οικονομικά του κράτους...» (δηλώσεις του αρχιεπισκόπου Χρυσόστομου)

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ: «Δεν αμφέβαλλον ότι η εκκλησία θα έσπευδε και την φοράν ταύτην να αναλάβη την σημαίαν ενός αγώνος αυτόχρημα εθνικού. Εις τον αγώνα αυτόν δεν υπάρχει καμμία αμφιβολία ότι θα ασκήση αποφαστικωτάτη επίδρασιν η συγκέντρωσις του νεκρού χρυσού του ευρισκομένου σήμερα εις χείρας των Ελλήνων και να είμεθα βέβαιοι ότι οι Έλληνες εις την περίπτωσιν αυτήν δεν θα δειχθούν εις πατριωτισμόν κατώτεροι άλλων λαών...» (δηλώσεις του υπουργού Οικονομικών Γ. Μαρή)

ΤΟ «ΠΡΟΒΛΗΜΑ»: Ο διευθυντής της Τραπέζης της Ελλάδος ανεκοίνωσε ότι «η ΤτΕ δεν δύναται ν' αναλάβη πρωτοβουλίας... Εχει, όμως, απόλυτον πεποίθησιν ότι ως ρυθμισθή και αποκρυσταλωθή ο τρόπος της καταθέσεως των τιμαλφών, οι Έλληνες πολίται θα σπεύσουν να κάμουν το καθήκον των διά να σώσουν την δραχμήν και την Ελλάδα»

(Τα αποσπάσματα προέρχονται από τις εφημερίδες ΕΘΝΟΣ, ΠΑΤΡΙΣ και ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ στις 16-20 Απριλίου 1932).

Τ. Κατσιμάρδος, ΕΘΝΟΣ, 02/05/2010